مجلّه‌ی جغرافیا و توسعه‌ی ناحیه‌ای، شماره‌ی هشتم، بهار و تابستان ۱۳۸۵

دکتر مجتبی قدیری معصوم
حجت اله شرفی
دانشگاه تهران

ارزشیابی طرح‌های خودکفایی کمیته‌ی امداد امام خمینی(ره) در افزایش مشارکت مددجویان

(مطالعه‌ی موردی بخش‌های مرکزی و نوبندگان شهرستان فسا)

چکیده:

در ادبیات توسعه و برنامه‌ریزی، «ارزشیابی» یکی از ضرورت‌های فرایند برنامه‌ریزی محسوب می‌شود. بدون انجام این فرایند، برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری نه تنها کامل نیست، بلکه پویایی را از تصمیم‌گیری بهینه و فرایند بازخورد توسعه‌ی پایدار حذف می‌کند. با توجه به اهمیت موضوع و برای اصلاح طرح‌های آتی تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی توسعه‌ی پایدار، ارزشیابی بیش از پیش ضروری به نظر می‌رسد . اگرچه آثار این طرح‌ها می‌تواند مثبت یا مطلوب و یا بالعکس منفی یا نامطلوب باشد.کمیته‌ی امداد امام خمینی (ره)، یکی از نهادهایی است که اقدام به اجرای طرح‌های خودکفایی، از جمله طرح‌های کشاورزی، خدماتی، صنعتی در روستاها در ۳۵ روستای شهرستان فسا کرده است. هدف نوشتار حاضر، ارزشیابی آثار طرح‌های خودکفایی کمیته‌ی امداد امام خمینی (ره) در بخش‌های مرکزی و نوبندگان شهرستان فسا می‌باشد، تا میزان مؤثّر بودن طرح‌ها در توسعه، به ویژه پس از «مشارکت» مورد توجه قرار گیرد. براساس چنین هدفی، فرضیه‌ی مقاله عبارت است از: وجود رابطه‌ی معنی‌دار بین طرح‌های اجرا شده کمیته‌ی امداد امام‌خمینی (ره)، و مشارکت مددجویان. در این مقاله، آثار طرح‌های خودکفایی کمیته‌ی امداد با توجه به فرضیه‌ی مطرح شده با دو شاخص وضعیّت مشارکت مددجویان (در دودوره قبل و بعد از اجرای طرح‌های خودکفایی) مورد سنجش قرار گرفته است. روش شناسی مقاله توصیفی و تحلیلی بوده و با استفاده از شیوه‌ی پانل، وضعیّت مشارکت مددجویان قبل و بعد از اجرای طرح‌ها، مورد بررسی قرار گرفته است. که نتایج بررسی‌ها نشان‌دهنده‌ی آن است، که فرضیه با ضریب اطمینان ۹۵٪ مورد پذیرش است.

واژگان کلیدی: طرح‌های خودکفایی، کمیته‌ی امداد، مشارکت، ارزشیابی

درآمد:

اگر برنامه‌ریزی را یک سیستم در نظر بگیریم، «ارزشیابی» از جمله مهمترین اجزای آن است. هرچند این بخش یا به فراموشی سپرده می‌شود و یا زیرسایه‌ی مراحل تهیه، تدوین و اجرا قرار می‌گیرد، ولی باید اذعان نمود که برنامه‌ریزی بدون ارزشیابی کامل نیست. برنامه‌ها، فقط زمانی به دانش واقعی ما می‌افزایند و ما را در اجرای برنامه موفقترو درتخصیص بهینه‌ی منابع کمک می کنند، که به طور پیوسته و ازجنبه‌های گوناگون مورد ارزشیابی قرار گرفته باشند و بر ضرورت ادامه‌ی آنها و نشان دادن تأثیرگذاری درامور، استدلالات لازم فراهم آورده شود . اگرچه ارزشیابی به منظورهای مختلفی صورت می گیرد، ولی قبل ازهرچیز ارزشیابی برنامه عبارت از یک فرایند یادگیری و اصلاح است و از طریق آن می‌توان دریافت، که برنامه‌های تدوین شده با چه مسائل و مشکلاتی در تهیه و اجرا روبرو بوده‌اند و تا چه میزان و چگونه اهداف مورد نظر در آن محقّق شده است. به این ترتیب ضروری به نظر می‌رسد که هم‌زمان با شروع کار طرح‌های خودکفایی کمیته‌ی امداد امام خمینی (ره)، ابعاد ارزشیابی طرح‌ها نیز مورد توجه قرار گیرد.

هدف اصلی این مقاله آن است که آثار طرح‌های خودکفایی کمیته‌ی امداد امام‌خمینی (ره) در توسعه‌ی روستایی از بعد افزایش مشارکت مددجویان در بخش‌های مرکزی و نوبندگان شهرستان فسا را مورد آزمون قرار دهد.

در این مقاله، برخی از طرح‌های خودکفایی اجرا شده توسط کمیته‌ی امداد از جمله طرح‌های دامداری،(طرح‌های گاوداری، گوسفندداری) طرح‌های خدماتی مانند (مغازه‌داری، خیاطی، فنی) که در بخش‌های فوق اجرا شده، مورد بررسی قرار گرفته است.

مهمترین سؤال دراین ارتباط عبارت است از این که: آیا طرح‌های اجرا شده کمیته‌ی امداد امام‌خمینی(ره) در روستاهای بخش‌های مرکزی و نوبندگان شهرستان فسا، باعث افزایش مشارکت مددجویان شده است یا خیر؟

با توجه به سؤال اصلی، فرضیه‌ی زیر مطرح می‌شود:

۱. بین طرح‌های اجرا شده کمیته‌ی امداد امام‌خمینی(ره) و افزایش مشارکت مددجویان روستایی، رابطه‌ی

معناداری وجود دارد.

با توجه به هدف اصلی و فرضیه‌ی پیش گفته، اهداف دیگر مقاله عبارت است از :

- شناسایی مشکلات و تنگناهای موجود در راستای طرح‌های اجرا شده توسط کمیته‌ی امداد؛
- راهنمای کاربردی، جهت مدیران و نهادهای دست اندرکار فقر زدایی و توسعه‌ی روستایی؛
- استفاده از نتایج حاصله توسط معاونت مشارکت‌های مردمی کمیته‌ی امداد امام‌خمینی(ره) و سازمان‌های ذی‌ربط؛
- اصلاح فرایند برنامه‌ریزی و پویا کردن تصمیم گیری‌ها و به هنگام کردن آن؛

روش تحقیق:

روش تحقیق این مقاله توصیفی- تحلیلی و استفاده از شیوه‌ی کتابخانه‌ای و میدانی است. با استفاده از شیوه‌ی پانل وضعیّت مشارکت مددجویان قبل و بعد از اجرای طرح‌های خودکفایی، مورد بررسی قرار گرفته است.

مبانی نظری:

با توجه به ادبیّات مسأله، سؤال و فرضیّه‌ی مطرح شده، ضرورت دارد تا ادبیّات موجود در زمینه‌ی عناوین مقاله مورد بررسی قرار گیرد. از آن‌جا که شاخص‌ها یکی از اجزای ضروری برای ارزشیابی کلّی میزان پیشرفت به سوی توسعه‌ی پایدار هستند، بنابراین اصول کلی این ارزشیابی در سال ۱۹۶۶ و در(Bellgro) تدوین شد. (محرم نژاد،۱۳۸۱: ۱۷) زمانی اصول ارزشیابی برنامه‌ها موفق‌اند که اجرا، منجر به یک فرایند برنامه‌ریزی شود واز مشارکت استفاده شود. (c.nutt,2006,1). با توجه به اهمیّت تبیین موضوع و به متون برنامه‌ریزی، واژه‌های زیر به صورت اجمالی مورد بررسی قرار می گیرد.

ارزشیابی:

۱. ارزشیابی (Evaluation): مطالعه پیشرفت یک طرح، درضمن اجرا و یا بعد از آن است تا معلوم شود که اجرای آن، مطابق برنامه است (یا بوده است) یا نه و اثرات آن را ارزشیابی نمود. (معین، ۱۳۷۱ :۱۹۹)

۲. ارزشیاب: ارزشیابی- ممیزی Appraial تمایل یک طرح پیشنهادی به منظور بررسی میزان مقبولیّت آن (یک اصل) است. (کوپاهی، ۱۳۶۸: ۲۹۲)

ارزشیابی، فرایندی است که به جستجوی عوامل مربوط به عملکرد و اثربخشی یک طرح یا پروژه می‌پردازد تا انجام پذیری آن را تشخیص دهد. و راه حل‌هایی برای مشکلات اجرایی بیابد و پروژه‌ها و طرح‌های مفیدتری برای آینده طرّاحی کند.

مشارکت:

کلمه‌ی مشارکت، معادل اصطلاح Participation انگلیسی است. این کلمه از ریشه‌ی Part به معنی قسمت، جزء و بخش، گرفته شده است و به سهیم شدن در چیزی و یا گرفتن قسمت‌های آن است. گاهی دو اصطلاح Partnership, Assocation و نیز معادل با اصطلاح مشارکت Participation آورده می‌شود. (حامد مقدم، ۱۳۷۷: ۱۱۷)

درسال‌های اخیر شاهد نوآوری‌هایی در پژوهش، چون ارزشیابی مشارکتی روستاها (PRA) بوده‌ایم، که برای نزدیکتر شدن پژوهشگران، به روستائیان در محیط روستا پیشنهاد شده است، اما ارزشیابی مشارکتی روستاها نیز کماکان به‌عنوان روشی برای پژوهشگران مطرح است، با این تفاوت که اطّلاعات به دست آمده به شکلی است که روستائیان نیزمی‌توانند از آنها استفاده کنند. (عمادی، ۱۳۷۷: ۱۱۹) اهمیت مشارکت در سرنوشت جوامع و زندگی بشر به اندازه‌ای است، که بعضاً توسعه را معادل مشارکت دانسته و یا مشارکت را وسیله و هدف توسعه ذکر کرده اند، که تقریباً زندگی انسان‌ها، بدون آن ممکن نیست. (طالب، ۱۳۷۷: ۱۰۳)

مشارکت اجتماعی، از انواع مهم مشارکت محسوب می‌شود. گرچه تمامی اشکال مشارکت دارای نوعی ارتباط اجتماعی‌اند. (پیران، ۱۳۷۶، ۱۳) دخیل کردن و مشارکت قدرتمند جامعه‌ی مدنی برای حکومت مداری اثر بخش، نقش حیاتی دارد. (جفری و ساکس، ۱۳۸۴، ۳۷) مسأله‌ی مشارکت روستائیان در برنامه‌های توسعه‌ی روستایی، موضوعی است که نقطه‌ی آغاز آن به دهه‌های ۸۰-۱۹۷۰ باز می گردد.

مشارکت، در واقع وسیله‌ای است تا مردم به کمک آن و بدون اتکاء جدّی به نهادهای رسمی بتوانند بر مشکلات خود چیره شده و خود اتّکا شوند و نیازهای اساسی خود را رفع کنند. امروزه یکی از اهداف مهم توسعه‌ی روستایی و به تبع آن طرح‌های توسعه‌ی روستایی افزایش توانمندی و کنترل محیط توسعه‌ی خود مردم است و دراین میان حضورداوطلبانه‌ی مردم درفرایند افزایش توانمندی (توسعه‌ی روستایی) از طریق طرح‌های اجرا شده می‌تواند پیامدهای مثبت طرح‌ها را بازگو نماید. مشارکت ابعاد مختلفی دارد از جمله:

۱. مشارکت تک بعدی: در این نوع مشارکت تنها یک بعد از مشارکت مطرح است، مانند کمک‌های مالی مشارکت کننده وقتی کمک مالی انجام گرفت، از نظرمشارکت جو، کار تمام شده تلقی می‌شود، ساختن مدرسه، بیمارستان، پرداخت بخشی از هزینه‌های عمرانی در روستا، نمونه‌های بارزی از مشارکت‌های تک بعدی محسوب می‌شوند.

۲. مشارکت چند بعدی: دراین نوع مشارکت، ابعاد گوناگون وجلوه‌های متعددی از مشارکت فعّال می‌شود، مانند: مشارکت‌های مالی، مشورتی و فکری و یا مشارکت‌های یدی، در قالب استفاده از نیروی انسانی روستائیان، بدین ترتیب می‌توان جلوه‌های عمده مشارکت در مناطق روستایی را بر حسب نوع مشارکت بر دو دسته تقسیم نمود:

الف) مشارکت‌های اقتصادی، که ابعاد فضایی آن در مشارکت برای پرداخت بخشی از هزینه‌ها و مشارکت در نیروی انسانی تجلّی می‌یابد.

ب) مشارکت‌های سیاسی و اجتماعی که تظاهر عینی آن در جامعه به اشکالی چون شرکت در انتخابات، راهپیمایی‌ها، ارتباط فکری و مشورتی با شوراهای اسلامی و .... مشاهده می‌شود.(افتخاری و شرفی، ۱۳۸۰ :۱۶۲) امّا مشارکت اجتماعی، موضوعی است که هنوز تحقّق نیافته است. (لاری، ۲۰۰۵: ۴۷۴) مشارکت سیاسی به معنی شرکت در اعمال قدرت است، اعمال قدرتی که قرن‌ها در دست افراد، گروهها یا طبقات اجتماعی معیّنی بوده است و مردم در فرایندهای سیاسی جامعه‌ی خود، نقش نداشتند. بنابراین به هر میزان که ساختار سیاسی، مشارکت مردم را مجاز شمارد، زمینه‌ی مشارکت مردم در تمامی عرصه‌ها تقویت می‌شود.(سعیدی،۱۳۸۳: ۱۱)

صاحب‌نظران نظریّات مشارکتی:

مهاتما گاندی : نظریه‌ی گاندی بر پایه‌ی اصول و تعلیمات اخلاقی و بر دو اصل استوار بود:

۱. خود اتکایی روستا؛

۲. مشارکت و خود یاری روستایی؛

گاندی فکر می کرد که بدبختی روستائیان اساساً به دلیل خودپسندی و غرور آنها و نیز به خاطر حرص و طمع حکّام آنهاست. نظریّه‌ی گاندی در واقع دنباله‌ی نهضت خود سازی روستاها در هند، دردوران استعمار

انگلیس است. در نظریه‌ی او روستا یک واحد مستقل بوده که محور خود اتکایی کشور به حساب می‌آمده است.

ژولیوس نیرره : ژولیوس نیرره رئیس جمهور سابق تانزانیا در سال ۱۹۶۴ این کشور را به استقلال رساند و الگوی خاصّی را برای توسعه‌ی این کشور پیاده کرد. نیرره براساس دیدگاه سوسیالیستی خود توسعه‌ی روستایی را بر محور مشارکت، تنها راه حل مشکلات جهان سومی می‌داند.(پاپلی یزدی، ۱۳۸۲: ۱۱۲)

عبیدا... خان : عبید ا... خان معتقد است، نابودی فقر و بالا بردن سطح کیفیّت زندگی توده‌های فقیر، هدف اصلی و اساسی توسعه است، به نظر وی بحران کنونی تشدید فقر یک واقعه‌ی صرفاً ناگوار نیست، بلکه پیامد ناگزیر کنارگذاشتن اکثریّت روستائیان از برنامه‌ریزی و فرایندهای توسعه اجتناب از اصلاحات ساختی و نهادی از جمله اصلاحات ارضی و تأکید بر افزایش تولید است.(حامد مقدم ،۱۳۷۲: ۱۱)

ویتز می گوید: توسعه، ثمره‌ی مجموعه‌ای از فعّالیّتهاست که توسط افراد داوطلبی که ازامکانات شخصی (اقدامات خصوصی خویش) استفاده می کنند و توسط دولت‌ها که به وسیله‌ی اعمال قانون (اقدامات دولتی) از امکانات عمومی استفاده می کنند، آغاز می‌شود. ویتزدر توسعه‌ی مشارکتی به ساختار و بهبود آن جهت ایجاد زمینه‌ی مناسب، دست‌یابی به مشارکت تأکید می کند. (آسایش، ۱۳۷۳: ۱۱)

کمیته‌ی امداد امام‌خمینی (ره):

کمیته‌ی امداد امام خمینی (ره) به صورت رسمی در تاریخ ۱۴ اسفند ۱۳۵۷ با صدور حکم تاریخی حضرت امام خمینی (ره) برای مدّت نامحدود، تشکیل گردید. کمیته‌ی امداد امام خمینی (ره) از نوع مؤسّسات غیرانتفاعی و عام‌المنفعه است که مرکز اصلی آن در تهران بوده و درتمامی شهرستان‌ها و اکثر بخش‌های کشور و در بعضی نقاط خارج از کشور دارای شعبه است.(حسینی ابری، ۱۳۸۰: ۱۲۰) کمیته‌ی امداد با هدف یاری نمودن محرومان و مستضعفان از راههای قانونی تشکیل یافته ودرراه امداد درماندگان و آسیب دیدگان و خودکفا کردن محرومان شهری و روستایی تلاش می کند.(ازکیا ،۱۳۷۶: ۴۲) این نهاد در راستای وظایف مقرّره، طرح‌ها و برنامه‌های مختلف و متنوّعی را در شهرها و نقاط روستایی در حال اجرا دارد، که اهمّ آن به‌ویژه دربخش روستایی طرح‌های خودکفایی است و درصدد کمک به مردم فقیر است. برخی از این طرح‌ها و برنامه‌ها از قبیل طرح‌های خودکفایی به گروههای ضعیف و آسیب پذیرکه دارای توجه کانونی ضد فقر

هستند، اختصاص دارد.

طرح‌های خودکفایی: وام یا کمک‌هایی است که به خانوارهای تحت پوشش کمیته امداد خمینی (ره) برای فعالیّت در زمینه‌های قالی بافی، گلیم بافی، جاجیم بافی، بافندگی و خیاطی و دامداری و ... پرداخت می‌شود.

موقعیّت جغرافیایی شهرستان فسا:

شهرستان فسا ازجهت شمال به شهرستان‌های شیراز و استهبان واز سمت جنوب به شهرستانهای جهرم و زرین دشت و از جهت شرق به شهرستان‌های داراب و استهبان و از سمت غرب به شهرستان‌های شیراز و جهرم محدود می‌شود. جمعیّت شهرستان فسا در سال ۱۳۸۱، بالغ بر۲۱۳۴۱۳ تن بوده است که از این تعداد ۱۰۸۴۴۴ تن مرد و ۱۰۴۶۹۹ تن زن هستند. پیش بینی می‌شود جمعیت شهرستان در سال ۱۳۸۵ به ۲۳۵۹۵۱ تن برسد. (رضا زاده ،۱۳۸۱: ۱)

روش نمونه گیری:

در واقع، از آن‌جا که از کل جامعه‌ی آماری موردبررسی قرار گرفته سرشماری انجام گرفته است و نمونه‌ای وجود نداشته و به عبارت بهتر نمونه گیری انجام نشده است. لذا تنها بخش‌های مرکزی و نوبندگان از جمله در ۳۵ روستای نمونه‌ای که طرح‌های خودکفایی دراین روستاها اجرا شده بود، مورد بررسی قرار گرفت. بر این اساس ۱۲۶ خانوار که در بخش‌های مذکور طرح‌های خودکفایی برای آنها اجرا شده بود، مورد مطالعه قرار گرفتند. سپس با مراجعه به خانوارهای روستایی، پرسشنامه‌هایی در اختیار آنها گذاشته شد و اقدام به پر کردن پرسشنامه گردید.

یافته‌های پژوهش:

با احتساب طبقه بندی موجود، در خصوص مصادیق مشارکت در جامعه‌ی روستایی می‌توان به چهار جلوه‌ی عمده از مصادیق مشارکت‌های مالی، نیروی انسانی، مشورتی، سیاسی ـ اجتماعی اشاره نمود. برای تحلیل میزان انگیزه برای مشارکت‌های روستایی در نزد مددجویان، با طرح چهارمؤلّفه‌ی مشارکت‌های نیروی کار، مشارکت‌های سیاسی و اجتماعی و مشارکت‌های مشورتی، با شوراهای اسلامی روستا در چهار سطح

خیلی زیاد با کد (۵) زیاد(۴) تاحدودی(۳)کم(۲) هیچ(۱) اقدام به تحلیل یافته‌ها در دوره‌ی قبل و بعد از اجرای طرح‌های خودکفایی گردید.

در سؤالات طرح شده جهت مددجویان مشارکت‌های مالی، به میزان انگیزه‌ی شاغلان در جهت مساعدت به اجرای پروژه‌های عمرانی، در قالب خودیاری، مشارکت نیروی کار به معنای انگیزه برای فعالیّت جسمانی فرد، در فعّالیّت‌های عام‌المنفعه و یا شرکت کارداجرای پروژه‌های عمران روستایی، مشارکت سیاسی و اجتماعی، به معنای انگیزه برای شرکت در راهپیمایی‌ها و رأی‌گیری و مشارکت با شوراهای اسلامی روستا به معنای انگیزه مددجویان جهت ارتباط با شوراهای اسلامی روستا، درجهت اتّخاذ تدابیرلازم برای عمران و آبادانی روستا، تعریف شده است.

نتایج به دست آمده از پیمایش در سطح مددجویان روستایی، در دو دوره‌ی قبل و بعد از اجرای طرح‌های خودکفایی از نظر مشارکت مالی، با میانگین رتبه ای ۱/۹۶ قبل از اجرای طرح‌ها و با میانگین رتبه ای ۳/۱۷ بعد از اجرای طرح‌های خودکفایی و با انحراف معیار ۱/۰۱ قبل از اجرای طرح‌های خودکفایی و با انحراف معیار ۱/۱۷ بعد از اجرای طرح‌های خودکفایی بیانگر افزایش مشارکت مالی مددجویان در طرح‌های روستایی است، که این ویژگی‌ها در جدول (۱) نشان داده شده است.

جدول (۱) تغییرات میزان مشارکت‌های مالی مددجویان روستایی،
در دو دوره‌ی قبل و بعد از اجرای طرح‌های خودکفایی

مؤلّفه‌ها	هیچ	کم	تاحدودی	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	انحراف‌معیار
قبل‌از اجرای‌طرحها B	۴۷	۵۳	۱۳	۱۰	۳	۱/۹۶	۱/۰۱
بعد اجرای طرحهاA	۱۰	۲۸	۳۶	۳۴	۱۸	۳/۱۷	۱/۱۷
(A- B)	۳۷	۲۵-	۲۳	۲۴	۱۵	۱/۲۱	۰/۱۶

بررسی جداگانه انواع مشارکت‌های مددجویان روستایی بخش‌های مرکزی و نوبندگان شهرستان فسا در قالب مشارکت‌های مالی، نیروی کار، سیاسی- اجتماعی و مشورتی در دو دوره‌ی قبل و بعد از اجرای طرح‌های خودکفایی در جدول (۲) نشان داده شده که از سطوح تغییرات یکسانی برخوردار نبوده است.

جدول (۲) تغییرات میزان مشارکت‌های مددجویان روستایی در دوره‌ی قبل از اجرای طرح‌ها

مؤلّفه‌ها	هیچ	کم	تاحدودی	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	انحراف‌معیار
مشارکت مالی	۴۷	۵۳	۱۳	۱۰	۳	۱/۹۶	۱/۰۱
مشارکت یدی	۲۷	۶۰	۲۰	۶	۱۳	۲/۳۵	۱/۱۸
مشارکت مشورتی	۵۳	۳۸	۱۳	۸	۱۴	۲/۱۴	۱/۳۳
مشارکت‌سیاسی-اجتماعی	۴	۷	۴	۵	۱۰۶	۴/۶۰	۱/۰۱
جمع	۱۳۱	۱۵۸	۵۰	۲۹	۱۳۶	۲/۷۶	۱/۱۳

جدول (۳) تغییرات میزان مشارکت‌های مددجویان روستایی، در دوره‌ی بعد از اجرای طرح‌ها

مؤلّفه‌ها	هیچ	کم	تاحدودی	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	انحراف‌معیار
مشارکت مالی	۱۰	۲۸	۳۶	۳۴	۱۸	۳/۱۷	۱/۱۷
مشارکت یدی	۱۱	۱۷	۲۷	۳۶	۳۵	۳/۵۳	۱/۲۷
مشارکت مشورتی	۲۶	۱۹	۱۴	۱۸	۴۹	۳/۳۶	۱/۶۰
مشارکت‌سیاسی-اجتماعی	۲	۴	۷	۶	۱۰۷	۴/۶۸	۰/۸۵
جمع	۴۹	۶۸	۸۴	۹۴	۲۰۹	۳/۶۸	۱/۲۲

پس ازاجرای طرح‌ها، مشارکت سیاسی ، از بالاترین افزایش میانگین رتبه‌ای، برخوردار است و کمترین میانگین رتبه‌ای، به مشارکت‌های مالی اختصاص دارد، ولی در مجموع مشارکت‌ها بعد از اجرای طرح‌ها نسبت به قبل از اجرای طرح‌ها افزایش یافته است.

جدول(۴) تغییرات میانگین مشارکت‌های روستایی در دو دوره‌ی قبل و بعد از اجرای طرح‌های خودکفایی

انواع مصادیق مشارکت	قبل از اجرای طرحها		بعد از اجرای طرحها		(A) _ (B)
	میانگین (B)	انحراف معیار	میانگین (A)	انحراف معیار	
مشارکت مشورتی	۲/۱۴	۱/۳۳	۳/۳۶	۱/۶۰	۱/۲۲
مشارکت یدی	۲/۳۵	۱/۱۸	۳/۵۳	۱/۲۷	۱/۱۸
مشارکت مالی	۱/۹۶	۱/۰۱	۳/۱۷	۱/۱۷	۱/۲۱
مشارکت‌سیاسی–اجتماعی	۴/۶۰	۱/۰۱	۴/۶۸	۰/۸۵	۳/۶۷

بدین ترتیب، نمود عینی مشارکت‌های روستایی در سطح مددجویان واحد خودکفایی کمیته‌ی امداد خمینی (ره) بیشتردرانجام فعالیّت‌های سیاسی و اجتماعی بوده است.

نتیجه‌گیری:

نتایج به‌دست آمده از طریق نتایج آمارتوصیفی و استفاده از مقایسه‌ی میانگین‌ها و انحراف معیارها، نشان می‌دهد که میزان نگرش مثبت مشارکتی مددجویان، واحد خودکفایی کمیته امداد امام خمینی(ره) بعد از اجرای طرح‌ها افزایش یافته است

پس از اجرای طرح‌های خودکفایی، مشارکت سیاسی، از بالاترین افزایش میانگین رتبه‌ای برخوردار است. زیرا مددجویان، از نظر ذهنیّتی و روانی با مشارکت در امور، انتظار توجه بیشتری از مسؤولان نسبت به آینده خود و خانواده خود دارند و این موضوع موجب استقبال بیشتر در سرنوشت خود می‌شود و کمترین میانگین رتبه‌ای به مشارکت‌های مالی، اختصاص دارد، که این موضوع نشان دهنده‌ی ساختار مالی ضعیف و در عین حال شکننده‌ی خانوارهای مددجویان است. ولی در مجموع ارزشیابی انواع مشارکت‌ها، (مشورت با شوراهای اسلامی روستا، مشارکت با عرضه‌ی نیروی کار در امور عام المنفعه، مشارکت سیاسی و اجتماعی) افزایش یافته است و یافته‌های پژوهش حاکی از نگرش مثبت مددجویان پس از اجرای طرح‌های خودکفایی می‌باشد.

منابع و مآخذ:

۱. آسایش، حسین، *کارگاه برنامه‌ریزی روستایی*، پیام نور، ۱۳۷۲.

۲. ازکیا، مصطفی، *توسعه‌ی روستایی اولویّت بخشی به فقرا*، (حمایت از اقشار آسیب پذیر) دانشگاه تهران، ۱۳۷۶.

۳. پاپلی یزدی، محمدحسین، *نظریه‌های توسعه روستایی*، سمت، ۱۳۸۱.

۴. جفری و ساکس ، *پروژه هزاره ملل متحد*، سرمایه گذاری در توسعه، برنامه‌ای عملی برای دست‌یابی به اهداف توسعه هزاره،، سازمان ملل متحد، ۱۳۸۴.

۵. حامد مقدم، احمد، *نگرشی بر نظریه‌های نوین توسعه‌ی روستایی*، فصلنامه‌ی تحقیقات جغرافیایی، شماره پیاپی۲۸، بهار ۱۳۷۲.

۶. حامدمقدم، احمد، *مشارکت و توسعه‌ی روستایی*، فصلنامه‌ی تحقیقات جغرافیایی، شماره پیاپی، ۳۰ بهار۱۳۷۳.

۷. حسینی ابری، سید حسن، *مدخلی بر جغرافیای روستایی ایران* ، دانشگاه اصفهان، ۱۳۸۰.

۸. حسینی فسایی، میرزاحسن، *فارسنامه‌ی ناصری*، امیرکبیر، ۱۳۶۷.

۹. رضازاده گراشی، جلیل، *از پسا تا فسا* ، نشر فاضل، چاپ اول، اسفند ۱۳۸۱.

۱۰. رکن الدین افتخاری، عبدالرضا، شرفی، حجت اله، *ارزیابی طرح‌های خودکفایی امام خمینی (ره) در افزایش امنیّت غذایی روستائیان*، پژوهش های بازرگانی، شماره ۱۹، تابستان، ۱۳۸۰.

۱۱. سعیدی، محمدرضا، *درآمدی بر مشارکت مردمی و سازمان‌های غیردولتی*، سمت، ۱۳۸۳.

۱۲. طالب، مهدی، *مدیریت روستایی در ایران*، دانشگاه تهران، ۱۳۷۷.

۱۳. عمادی، حسین، عباسی، اسفندیار، *کاربرد دانش بومی در توسعه‌ی پایدار*، جلد۱، سلسله انتشارات روستا و توسعه، شماره ۳۳، ۱۳۷۷.

۱۴. کوپاهی، مجید، *راهنمای ارزیابی عملی طرحها* (تحلیل فایده ـ هزینه اجتماعی کشورهای در حال توسعه) جهاد دانشگاهی، اول ، ۱۳۶۸.

۱۵. معین، محمد، *فرهنگ فارسی*، چاپ هشتم، انتشارات امیرکبیر، تهران، ۱۳۷۱.

۱۶. نشاط، حداد تهرانی، محرم نژاد، ناصر، *شاخص های توسعه‌ی پایدار*، سازمان حفاظت محیط زیست، ۱۳۸۱.

17. asadi lari, a .a. fars had ,s.e assaei ,m.r.vaez ,mahdavi,m.eakbari,a,ameri,z.salimi,and d .gray,2005, Applying basic development needs approach for sustainable and integrated community development in less –developed areas: report of ongoing Iranian experience, ,volume 119 .Issue 6 ,p.474

18. paule c.nutt,2006, (Exmining the link between plan evaluation and implemention.,p1)

19. carol morris,2004, Network of agri –environmental policy implementation: a case study of England ,s countryside stewardship scheme –,land use policy volume 21,Issuez, ,p177

20. Project evaluation for sustainable rural development : plan sierra in the Dominican Republic,by De janvry Alain,Sadouleth and santosblas ,Journal of Environmental Economics and Managyement,Volume 28,Issue 2 ,1995,p135